

SELVITYS PERUSMAKSUN SISÄLLYTTÄMISESTÄ JÄTETAKSAAN JÄTELAUTAKUNTA KOLMENKIERRON ALUEELLA

Jätelain (646/2011) 78 §:n mukaisesti kunnan on perittävä järjestämästään jätehuollosta jätemaksua, jolla katetaan sille tehtävän hoitamisesta aiheutuvat kustannukset. Jätemaksun on vastattava kunnan tarjoamaa palvelutasoa ja mahdollisuuksien mukaan kannustettava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen sekä etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon. Jätemaksun perusteista määrätään jätetaksassa.

Jätehuoltoviranomainen, jätelautakunta Kolmenkierto, hyväksyy jätetaksan ja määrää jätemaksut taksan mukaisesti kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella (Hattula, Hausjärvi, Hyvinkää, Hämeenlinna, Järvenpää, Kerava, Loppi, Mäntsälä, Riihimäki, Tuusula ja Valkeakoski). Kuntien omistama jäteyhtiö, Kiertokapula Oy, hoitaa jätelautakunnan lukuun jätemaksujen laskutuksen ja maksukertymien seurannan. Jätemaksut suoritetaan Kiertokapula Oy:lle.

Kiinteistönhaltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella (Janakkala seka-, kuiva- ja biojäte, Nurmijärvi seka-/ kuivajäte) jätelautakunta hyväksyy taksassa yhdyskuntajätteen ja biojätteen osalta jätteen vastaanotolle tonnihinnan. Nurmijärvellä biojäte on kunnan järjestämässä jätteenkuljetuksessa, jonka taksan laatii kunta ja hyväksyy jätelautakunta. Tarkempaa tietoa kuljetusjärjestelmästä eri jätelajien osalta on koottu jätelautakunnan verkkosivulle kolmenkierto.fi.

Jätemaksu on suoraan ulosottokelpoinen ilman käräjäoikeuden päätöstä. Jätehuoltoviranomainen siirtää maksamattoman jätelaskun ulosottoviranomaiselle jätelain 646/2011 145 § mukaisesti.

Tässä alustavassa selvityksessä tarkastellaan jätelautakunta Kolmenkierron alueen jätetaksan rakennetta sekä tarvetta uudistaa maksujen määräytymisperusteita siten, että maksut kohdistuvat alueen asukkaille mahdollisimman tasapuolisesti suhteessa jätehuollon kustannuksiin.

JÄTEHUOLLON PALVELUTASON NOSTO

Jätelautakunta Kolmenkierto hyväksyi 30.1.2020 § 4 jätehuollon palvelutaso -asiakirjan. Jätehuollon palvelutasossa määritellään, millaisia jätehuollon palveluita kuntalaisille ja kiinteistöille tarjotaan tällä hetkellä ja kuinka palveluja halutaan jatkossa kehittää. Palvelutaso on määritelty yhteistyössä alueen kuntien, Kiertokapula Oy:n ja jätelautakunta Kolmenkierron kanssa. Jätehuollon palvelutaso-asiakirjassa todetaan, että toimialueen palvelutasoa on tarpeen laajalti nostaa. Tavoitteeksi asetetaan samalla, että jätemaksu on kokonaisuudessaan syytä pitää kohtuullisella tasolla.

Yksi merkittävä syy tarpeelle nostaa jätehuollon palvelutasoa ovat puutteelliset kierrätysmahdollisuudet osassa toimialuetta. Kuntien asukkaille on tarjottava yhtäläiset mahdollisuudet toimittaa kierrätyskelpoiset jätelajit hyödynnettäviksi. Myös valtakunnallisten kierrätystavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittävää kierrätyksen tehostamista.

Jätehuollon palvelutason nostolle on myös ympäristönsuojelullisia syitä. Tällä hetkellä osassa toimialuetta etäisyys asuinkiinteistöltä esimerkiksi isokokoisten jätteiden vastaanottoon on huomattavan pitkä. Kuntien ympäristönsuojeluviranomaisten mukaan metsäteiden varsille ja muihin syrjäisiin paikkoihin hylätään jätettä, kuten esimerkiksi sohvia, nojatuoleja ja patjoja, joskus jopa kodinkoneita. Palvelutason nosto suunnitellun mukaisesti toisi jätteen vastaanottoa lähemmäs asuinkiinteistöjä.

Isokokoisten jätteiden ohella myös puutarhajätettä hylätään luvatta ympäristöön, muun muassa kuntien yleisillä alueilla, kuten puistoihin. Puutarhajätteen hylkääminen aiheuttaa kunnille jätteiden siivouskustannuksia sekä lisää vieraslajien leviämistä. Palvelutason määrittelyn yhteydessä puutarhajäte nousi yhdeksi keskustelluimmista kysymyksistä kunnissa. Puutarhajätteen hylkäämisessä luvattomaan paikkaan taustalla on usein se, ettei luvallista vastaanottoa ole tai sinne on kohtuuttoman pitkä matka.

Kiertokapula Oy on tehnyt 28.4.2020 päivätyn esityksen perusmaksun käyttöönotosta 1.1.2022 alkaen, josta käy ilmi muun muassa suunnitelma vastaanottoa lisämiseksi.

PALVELUTASON NOSTON RAHOITUS

Tällä hetkellä useat jätehuollon palvelut rahoitetaan yhdyskuntajätteen vastaanottomaksusta saatavilla tuloilla. Tämä maksu määritellään jätetaksassa ja siihen perustuu jäteastian tyhjennysmaksun käsittelyosa.

Palvelutasoa valmisteltaessa todettiin, että palvelutason nosto useiden palvelujen osalta on haasteellista nykyisellä rahoitusmallilla. Näitä palveluja ovat hyötyjätteiden täydentävä keräys (Rinki-ekopisteverkoston täydentäminen), jäteasemapalvelujen laajentaminen sekä puutarhajätteen vastaanoton laajentaminen. Esimerkiksi Rinki-ekopisteverkoston täydentämisessä kyse on uudesta palvelusta Kiertokapula Oy:n toteuttamana. Jäteasemapalvelujen laajentaminen tarkoittaa, että jo olemassa olevilla jätteen vastaanottoaikoilla, kuten kuntien varikoilla, otettaisiin vastaan eri jätelajeita monipuolisemmin kuin tällä hetkellä. Lisäksi palvelujen täydentäminen tarkoittaisi kokonaan uusien jäteasemien perustamista.

Palvelutason nosto edellä mainittujen palvelujen osalta voidaan rahoittaa joko jätehuollon perusmaksulla tai korottamalla jäteastioiden tyhjennyshintoja. Tyhjennyshinnat sisältävät jätteen käsittelymaksun. Mikäli palvelutason nosto rahoitetaan nostamalla jäteastioiden tyhjennyshintoja, on tyhjennysmaksua korotettava merkittävästi. Tyhjennyshinta sisältäisi käytännössä usean eri palvelun yhteismaksun. Tyhjennyshinnat nousisivat myös kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla, koska jätteen vastaanottohintaa olisi jätetaksassa nostettava. Korkeiden tyhjennyshintojen riskinä on, että kiinteistöjä ei liitetä jätteenkuljetuksen piiriin.

Edelleen, mikäli palvelutason nosto rahoitetaan nostamalla jäteastioiden tyhjennyshintoja, maksaisivat palveluiden kustannuksista suurimman osan ne kiinteistöt, joiden jäteastioita tyhjennetään usein. Jätehuollon kustannukset painottuvat tällöin niiden kiin-

teistöjen maksettavaksi, jotka tuottavat paljon sekajätettä. Kustannusten oikeudenmukaisen jakautumisen näkökulmasta ongelmaksi muodostuu se, että osa jätehuollon palveluista ei kuitenkaan ole yhteydessä tuotetun sekajätteen määrään. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi neuvonta ja viranomaispalvelut. Lisäksi ympäristönsuojelun näkökulmasta osa jätejakeista, kuten vaarallinen jäte, on syytä ottaa vastaan maksutta, jotta jäte päättyy varmasti oikeaan vastaanottoaikaan.

JÄTEMAKSUA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET

Jätelain (646/2011) 78 §:n mukaisesti kunnan on perittävä järjestämästään jätehuollosta jätemaksua, jolla katetaan sille tehtävän hoitamisesta aiheutuvat kustannukset. Jätehuollon kustannuksia ei voida kattaa esimerkiksi verotuloilla. Jätemaksun on vastattava kunnan tarjoamaa palvelutasoa ja mahdollisuuksien mukaan kannustettava jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen sekä etusijajärjestyksen mukaiseen jätehuoltoon. Jätemaksulla saa kerätä enintään kohtuullisen tuoton pääomalle. Jätemaksun perusteista määrätään jätetaksassa.

Kunta voi tarvittaessa periä osan jätemaksusta erillisenä perusmaksuna, jolla voidaan kattaa muun muassa jätehuollon järjestämiseen liittyvistä kiinteistä kustannuksista, kuten jäteneuvonnasta, lakisääteisen jätehuollon järjestämiseen liittyvästä hallinnollisesta työstä sekä jätteen alueellisten vastaanottoaika-kojen perustamisesta ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset. Myös jätehuoltoviranomaisen toimintakulut voidaan kattaa tästä maksusta. Jätelain perusteluiden (HE 199/2010) mukaan kunta voisi periä jätemaksua erillisenä perusmaksuna yllä mainituista palveluista, joista olisi käytännössä mahdotonta periä jätteen aiheuttamisperiaatteen mukaista maksua, koska palvelun käyttöä ja kohdentumista yksittäisille asiakkaille ei voida määrittää tai valvoa.

Perusmaksulla voidaan kohdentaa jätehuollon peruspalveluiden kustannuksia tasapuolisesti jätteen tuottajiin jopa kuntakohtaisesti palvelutaso huomioiden. Tällä hetkellä jätteen vastaanottomaksut sisältävät nämä kustannukset.

Jätelain 79 §:n mukaan kunnan jätemaksun perusteita ovat jätteen laji, laatu, määrä ja noutokerrat. Perusteina voidaan lisäksi ottaa huomioon jätteen keräys- ja kuljetusolot kiinteistöllä ja noutoalueella, kunnan keräysvälineiden käyttö sekä kuljetusmatka kuljetettaessa jäte yksittäisenä kuljetuksena. Jätemaksun perusteina voidaan käyttää myös kiinteistöllä asuvien henkilöiden määrää, kiinteistön käyttötarkoitusta tai muuta vastaavaa perustetta, jos jätteen määrää tai laatua on vaikea luotettavasti selvittää tai jos se on tarpeellista ympäristö- tai terveyshaittojen ehkäisemiseksi tai jätehuollon järjestämiseksi.

Perusmaksun perusteita ovat kiinteistöllä asuvien henkilöiden lukumäärä tai kiinteistön käyttötarkoitus taikka muu vastaava peruste. Perusmaksu voidaan määrätä kiinteistö- tai talouskohtaisena.

JÄTETAKSAN NYKYTILANNE

Tällä hetkellä kiinteistöltä säännöllisesti laskutettava jätemaksu koostuu yksinomaan jäteastian tyhjennysmaksusta, joka sisältää kuljetus- ja käsittelyosan.

Jätetaksan kuljetusosalla katetaan jätteen kuljetuksesta ja kuljetusten järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen alueella. Kiinteistönhaltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kiinteistön haltijaan sopimussuhteessa

oleva kuljetusyrittäjä määrittelee kiinteistöltä perittävän kuljetusmaksun (Janakkala ja Nurmijärvi, pois lukien Nurmijärven biojätteen kuljetus).

Seka- tai kuivajätteen käsittelyosa on koko alueella yhtenäinen jätelautakunnan 12.12.2019 § 59 päätöksen mukaisesti (pois lukien Janakkala ja Nurmijärvi). Käsittelyosalla katetaan kunkin jätelajin käsittelystä aiheutuvat kustannukset.

JÄTETAKSAN UUDISTUS

Jätetaksan rakennetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että koko toimialueella otetaan käyttöön jätehuollon perusmaksu. Uudistuksen tavoitteena on edistää jätehuollon kustannusten oikeudenmukaista ja tasapuolista jakautumista alueen jätemaksuvelvoitteen kesken. Tällä hetkellä osa alueen kiinteistöistä ei ole velvoitteesta huolimatta liittynyt kiinteistöittäiseen jätteenkuljetukseen, eli kiinteistöllä ei ole tyhjennettävää jäteastiaa. Nämä kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen ulkopuolella olevat kiinteistöt eivät osallistu jätehuollon järjestämisestä aiheutuvien kulujen kattamiseen lainkaan. Kiinteistöt voivat tästä huolimatta käyttää osaa tarjolla olevista jätehuollon palveluista.

Jätehuoltoviranomainen lähestyy jätteenkuljetukseen liittymättömiä kiinteistöjä kirjeitse. Mikäli kiinteistö ei jätehuoltoviranomaisen kehotuksesta huolimatta liity jätteenkuljetukseen, siirtyy asia jätelain mukaiselle valvontaviranomaiselle valvontatoimia (hallintopakomenettely) varten. Valvonta-asia pannaan vireille kiinteistön sijaintikunnan ympäristönsuojeluviranomaisessa. Tällä hetkellä tämä viranomaistyö on ainoa keino saattaa liittymättömät kiinteistöt hoitamaan velvoitteensa sekä samalla osallistumaan jätehuollon kulujen kattamiseen. Perusmaksun käyttöönoton myötä myös jätehuoltoon liittymättömät kiinteistöt osallistuisivat jätehuollon kulujen kattamiseen.

Lisäksi jätetaksan uudistamisen tavoitteena on jatkossa yhtenäistää myös jätteen kuljetusmaksut kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla (tasataksa), jotta jätteenkuljetusreitit voitaisiin edelleen tehostaa esimerkiksi kuntarajat ylittävien kuljetusten avulla.

PERUSMAKSUN KÄYTTÖÖNOTTO

Perusmaksun määräytyminen ja laskutus

Mikäli perusmaksu otetaan käyttöön, asuinkiinteistöjen jätemaksu koostuu jatkossa 1.) perusmaksusta ja 2.) kiinteistön jäteastian tyhjennysmaksusta tai sekajätteen aluekeräyspisteen käyttömaksusta. Perusmaksun määräytymisestä ja maksun suuruudesta määrätään yksityiskohtaisesti jätetaksassa.

Perusmaksun suuruus määräytyy sen mukaan, mikä on rakennuksen käyttötarkoitus (vakituinen vai vapaa-ajan asunto) ja asuinhuoneistojen lukumäärä laskutuskaudella kiinteistörekisterissä. Perusmaksu laskutetaan kiinteistön haltijalta tai kiinteistön omistajalta, jos kiinteistön haltijaa ei ole tiedossa. Asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöiden perusmaksut laskutetaan taloyhtiöltä ja laskun saa isännöitsijä.

Kunnan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla perusmaksu voidaan laskuttaa samassa laskussa jäteastian tyhjennysmaksun kanssa, koska Kiertokapula Oy voi toimia laskuttajana molemmissa (pois lukien Janakkala, jossa kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen on tarkoitus siirtyä siten, että kunta järjestää itse kuljetusuran kilpailutuksen ja

laskutuksen). Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen alueilla jätehuollon perusmaksu on laskutettava erillisellä laskulla, koska jäteastian tyhjennysmaksun laskuttaa kiinteistön haltijan valitsema kuljetusyrittäjä ja perusmaksulaskun Kiertokapula Oy.

Jättemaksuun voi hakea muutosta jätelautakunnalta kirjallisesti etukäteen tai muistuttamalla saapuneesta jätelaskusta.

Asuinkiinteistöjen vuosimaksut

Perusmaksun käyttöönoton myötä Kiertokapula Oy:n perusmaksuesityksen mukaan yhdyskuntajätteen vastaanottohinta laskisi vuonna 2022 noin 20 %. Hinnan kehitystä on vaikea ennakoida pitkällä aikavälillä, sillä yhdyskuntajätteen vastaanottohintaan vaikuttaa merkittävästi syntyvän jätteen määrä.

Mikäli esimerkiksi vapaa-ajan asuntoa käytetään vain kuukauden ajan kesässä ja sille on sovittu jätehuoltomääräysten sallima sekajäteastian neljän viikon tyhjennysväli, osallistuu kiinteistö jätehuoltojärjestelmän ylläpitoon hyvin pienellä maksulla. Kuitenkin Kiertokapula Oy:n on ylläpidettävä jatkuvasti esimerkiksi jäteasemapalveluja, jotta asukkaat voivat tarpeen tullen kuljettaa esimerkiksi vapaa-ajan asunnolla syntyvää rakennus- ja purkujätettä asianmukaiseen vastaanottopaikkaan.

Kiertokapula Oy:n toiminta

Jätehuollon palvelutaso -asiakirjassa määritelty palvelutason nosto edellyttää useiden palvelujen osalta rahoituksen lisäämistä. Palvelutasossa mainittuja palveluja ei voida tarjota kiinteistöille korottamatta jättemaksuja. Palvelutasossa mainitut palvelut ovat merkittävä osa nykyaikaisen jätehuollon peruspalveluja, jotka olisi syytä olla kuntalaisille tarjolla tasapuolisesti ja kattavasti.

Perusmaksun käyttöönotto tulee lisäämään resurssien tarvetta muun muassa laskutuksessa, palveluneuvonnassa ja tiedotuksessa.

Perusmaksun käyttöönotto parantaisi mahdollisuutta ennakoida jättemaksujen tulokertymää ja siten myös mahdollisuutta järjestää jätehuoltopalvelut pitkällä aikavälillä suunnitelmallisesti. Tällä hetkellä tulokertymä on riippuvainen käsittelyyn toimitetun jätteen määrästä.

ARVIO PERUSMAKSUN KÄYTÖN HYÖDYISTÄ

Riittävän palvelutason ja etusijajärjestyksen turvaaminen

Jätelainsäädännön muuttuessa ja kierrätysvaatimusten tiukentuessa myös kunnan rooli jätehuoltopalveluiden tuottajana on muuttumassa. Kiertotalouden myötä jätteiden hyödyntämis- ja kierrätysaste kasvaa ja sekajätteen merkitys kunnallisessa jätehuollossa vähenee, jolloin jätehuollon rahoituksen ei enää pitäisi perustua yksinomaan sekajätteen määrään. Jäteyhtiön on jatkossa entistä paremmin pystyttävä tuottamaan kattavia ja helposti kuntalaisten saatavilla olevia palveluita, joiden avulla edistetään jätteiden synnyn ehkäisemistä ja ohjataan syntyneitä materiaaleja ensisijaisesti uudelleenkäyttöön tai kierrätettäväksi. Lakisääteiset käyttöhetkellä maksuttomat palvelut ja jätehuol-

toiviranomaisen toiminnot on kunnan järjestettävä kaikissa olosuhteissa, käsittelyyn toimitettavan jätteen määrästä riippumatta. Yhtenä keskeisenä ohjauskeinona tässä on kannustava taksapolitiikka ja riittävä maksuttomien palveluiden saatavuus.

Aiheuttamisperiaatteen toteutuminen

Aiheuttamisperiaate, jonka mukaan jätteen alkuperäinen tuottaja taikka nykyinen tai aiempi jätteen haltija vastaa jätehuollon kustannuksista, on jätemaksupolitiikan keskeinen periaate ja kirjattu myös jätelakiin.

Jätelain perusteluiden mukaisesti jäteneuvonnasta ja hallinnollisesta työstä sekä jätteen alueellisten vastaanottoaikkojen perustamisesta ja ylläpidosta "olisi käytännössä mahdollonta periä jätteen aiheuttamisperiaatteen mukaista palvelun käytön määrään perustuvaa maksua, koska palvelun käyttöä ja kohdentumista yksittäisille asiakkaille ei voida määrittää tai valvoa. Kiinteän perusmaksun periminen kaikilta jätteen tuottajilta olisi perusteltua, jos palvelut järjestetään kattavasti koko kuntaa koskevana ja jätteen haltijoilla on halutessaan tilaisuus käyttää hyväkseen kunnan tarjoamia palveluja."

Vaarallisen jätteen jätehuollon turvallisuuden on yleisesti katsottu edellyttävän, että vaarallisen jätteen jätehuolto on kuntalaisille maksutonta. Tällä tavoin käsittelymaksu ei muodostu esteeksi ympäristölle ja terveydelle vaarallisten jätteiden turvalliseen käsittelyyn toimittamiselle.

Jätehuollon kustannusperusteiden läpinäkyvyyden lisääntyminen

Perusmaksun yhtenä etuna on eri jätemaksujen parempi läpinäkyvyys ja maksuperusteiden ymmärrettävyys erityisesti maksuvelvollisen näkökulmasta. Perusmaksun ja sen käyttöä koskevan kunnan tiedotusvelvoitteen avulla maksuvelvollisen on helpompi ymmärtää, mihin jätemaksutuloja käytetään ja että maksuvelvollisella on velvollisuus osallistua myös erikseen maksuttomien palveluiden ylläpitoon syntyvän jätteen määrästä riippumatta. Tällä hetkellä maksuttomista palveluiden kustannusosuus on "piilossa" jätteenkäsittelymaksussa. Perusmaksun käyttöönoton jälkeen myös jätteenkäsittelymaksu tulisi ymmärrettävämmäksi, kun sillä nimensä mukaisesti katettaisiin lähinnä vain jätteenkäsittelystä aiheutuvat kustannuksia.

Perusmaksun käyttöönotto ja sen käyttöön liittyvä tiedotusvelvollisuus yhdessä palvelutasomäärittelyn kanssa tarjoaa myös jätelautakunnalle ja osakaskunnille paremmat mahdollisuudet seurata sitä, minkä palveluiden tuottamiseen jäteyhtiö on mitäkin maksuottoa käyttänyt.

Jätehuoltovelvoitteen seurannan helpottuminen

Jätelaki velvoittaa jätehuoltoviranomaisen ylläpitämään jätteenkuljetusrekisteriä. Rekisteri toimii apuna kuljetusten seurannassa ja siitä kautta seurataan kiinteistöjen kuulumista jätehuoltoon. Perusmaksun käyttöönoton myötä kaikista alueen kiinteistönhaltijoista tulisi suoraan kunnan jätehuoltojärjestelmän asiakkaita, jolloin kuljetusrekisterin pohjana olevia rekisteritietoja saadaan helpommin täydennettyä ja pidettyä ajan tasalla. Myös jätehuollon ns. "vapaamatkustajat" saadaan tehokkaammin osaksi kunnan jätehuoltojärjestelmää ja huolehtimaan maksuvelvollisuudestaan. Maksajien määrän kasvaessa maksut jakautuvat oikeudenmukaisemmin kaikkien maksuvelvollisten kesken.